

Hoe vrij kun je zijn?

Over de grenzen
van het
baptisten
vrijheidsbegrip

prof. dr. J. Reiling

Lezing door prof. dr. Olof H. de Vries
Co-referaat door drs. Piet Brongers

Deze eerste Reiling Lezing is een initiatief van de

Baptistengemeente Utrecht Silo.

De lezing vond plaats op 1 november 2009,

ter gelegenheid van het 85-jarig bestaan van de gemeente

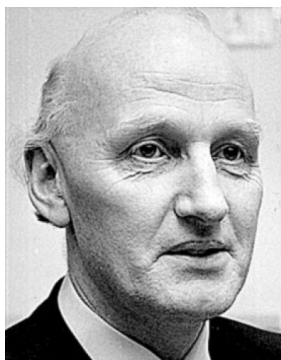
en in aanwezigheid van Reilings' beide dochters.

HOE VRIJ KUN JE ZIJN?

Hoe vrij kun je zijn, als baptistengemeente en als baptist? Wat staat centraal en tot hoever reikt de vrijheid? Al te ver opgerekt wordt dat al gauw vrijheid blijheid – iedereen heeft gelijk. Wat bindt baptisten dan nog? Of is juist de persoonlijke vrijheid die gestalte krijgt in de zelfstandige keuze om Christus te volgen, uiteindelijk juist de kern en de kracht van het baptist-zijn? Maar is deze vrijheid wel wervend? En wat betekent het voor het gemeente zijn?

Vragen als deze kwamen, mede in het licht van de gemeentevisie van Jannes Reiling, aan de orde op de eerste Reiling Lezing. De lezing werd verzorgd door prof. dr. Olof H. de Vries. Vervolgens geeft drs. Piet Brongers een eerste reactie in de vorm van een coreferaat. De lezing is afgesloten met een discussie met de zaal.

De ochtenddienst, waarin het 85-jarig jubileum van Silo gevierd werd, had hetzelfde thema. Daarin ging ds. Arjan Noordhoek voor. Zijn overdenking "Vrij, maar niet vrijblijvend" is te vinden op de website van Silo: www.silogemeente.nl onder "downloads" en dan "overdenkingen".

Prof. dr. Jannes Reiling (1923-2005) was oprichter en rector van het Seminarium van de Unie van Baptistengemeenten van 1958 tot 1987 en gewoon hoogleraar Nieuwe Testament aan de Universiteit van Utrecht. Hij heeft veel betekend voor het baptisme in Nederland en daarbuiten. Reiling was een prominent lid van Silo en was een gewaardeerd en gerespecteerd bestuurder, voorganger en gemeentelid. Zijn overlijden in januari 2005 was een groot verlies voor de gemeente. Hij is een van de "schouder waarop wij staan". Zijn denken en geloven, zijn wijze van bestuurder en gemeentelid zijn vormen voor ons een blijvende inspiratie.

HOE VRIJ KUN JE ZIJN?

Over de grenzen van het baptisten vrijheidsbegrip

Prof. dr. Olof H. de Vries

Het baptisten vrijheidsbegrip is het meest spannend aan de grenzen ervan, maar het wordt inhoudelijk bepaald vanuit het centrum. In het middelpunt van dit centrum ligt het nieuwtestamentisch vrijheidsbegrip, in een kring daaromheen ligt de baptisten traditie zoals die zich heeft gevormd.

In deze eerste Reiling Lezing wordt ook aandacht gegeven aan de vrijheidsopvatting van Jannes Reiling. Wanneer gekeken wordt naar het baptisten vrijheidsbegrip zoals dit in de Nederlandse situatie onderwerp van discussie is geweest en in de Baptistengemeente Silo bepalend is geworden, is zijn visie een belangrijk perspectief.

Nieuwtestamentisch vrijheidsbegrip

In het Nieuwe Testament staat vrijheid tegenover slavernij, de onderworpenheid aan de wil van een ander. Dit conflict vrijheid vs. onderworpenheid heeft twee kanten. Het is enerzijds op de persoon gericht en anderzijds op de gemeenschap.

Met vrijheid die op de persoon is gericht, wordt bedoeld vrijheid van 'machten', 'krachten' (Rom.8:38), 'de heersers en de machthebbers van de duisternis, de kwade geesten in de hemelsferen' (Ef.6:12). Het zijn 'geestelijke machten' die mensen aan zich binden en die hen tot een verwerpelijke levenswandel dwingen.

In de dood en opstanding van Christus heeft God deze 'geestelijke overheden' hun macht ontnomen (Col.2:15). De bevrijding van deze machten is geen bevrijding tot autonomie, maar tot een christelijk leven waarin Christus de Heer is. Bevrijding is wisseling van heerschappij: 'Laat in uw hart de vrede van Christus heersen' (Col.3:15).

In dit verband worden ook 'zonde' en 'dood' als machthebbers ten tonele gevoerd (Rom.5:14, 17, 21). Beide maken daarbij gebruik van de menselijke kwetsbaarheid en vergankelijkheid (I Cor.15:50). Dood en opstanding van Christus heeft 'zonde' en 'dood' hun macht ontnomen.

De gemeenschapskant van vrijheid heeft als trefwoord liefde (Gal.5:13). Dit aspect van de vrijheid ligt gedeeltelijk in de lijn van de vrijheid die op de persoon is gericht. Het is bevrijding uit de macht van zelfzucht en eigenbelang. Maar er is meer aan de hand. Het gemeenschapsaspect van de vrijheid is ook de ruimte waarin binnen de geloofsgemeenschap de voortgang van de geschiedenis van God en mensen gestalte krijgt.

Spannend wordt deze kant wanneer binnen de gemeente twee visies en levensstijlen tegenover elkaar staan, die representanten zijn van 'oud' en 'nieuw'. Zoals in Romeinen 14:1 – 15:6. Daarin lezen we over van oorsprong Joden christen die zich willen blijven houden aan de traditionele Joodse spijswetten. Daarnaast zijn er christenen uit de heidenwereld en zij zien dit niet als geloofsgehoorzaamheid. Toch willen zijn één gemeente blijven vormen. Die eenheid kan alleen bewaard blijven in vrijheid tot gemeenschap. Deze vrijheid tot gemeenschap houdt in:

- dat je de ander niet veroordeelt om zijn/haar keuzes, want het oordeel is aan God. (Rom.14:3);
- dat je hem/haar met je eigen keuzes niet provoceert of kwetst (Rom.14:13,15);
- dat je in je keuzes niet gericht bent op het dienen van eigenbelang (Rom.15:1).

In deze vrijheid wordt de gemeenschap bewaard, in de voortgang van Gods geschiedenis van Oude naar Nieuwe Testament, van Israël naar de heidenvolkeren, en daarbij brekend met oude tradities, angsten, inzichten en gebruiken.

Baptisten vrijheid

Onder baptisten staat vrijheid hoog genoteerd. Het geloof als 'persoonlijk geloof', de doop op belijdenis van dat geloof, de opvatting over de vrijheid ('autonomie') van de lokale gemeente, over de gemeentevergadering als hoogste gezagsorgaan, over het principe van scheiding van kerk en staat ('vrije kerk' in een 'vrije staat') en de afkeer van gezaghebbende geloofsbelijdenissen, het wordt allemaal gedragen door vrijheid.

Het baptisme is voortgekomen uit een groep Engelse gelovigen die vier eeuwen terug hun vaderland moesten ontvluchten omdat daar geen vrijheid was voor hun geloof en gemeentevorm. Zij werden vervolgd door de overheid en de Engelse staatskerk. Ze namen de wijk naar het tolerante Nederland. In Amsterdam kwamen deze Engelse geloofsvluchtelingen 400 jaar geleden tot de bediening van de geloofsdoop, wat gezien wordt als het begin van het internationale baptisme.

Later teruggekeerd naar Engeland zetten ze zich als christelijke minderheidsgroepering in voor geloofsvrijheid. Thomas Helwys schreef aan de koning Jacobus, hoofd van de Engelse staatskerk: 'De koning is een mens en niet een God. Daarom heeft hij geen gezag over de onsterfelijke zielen van zijn onderdanen'. Het was een pleidooi voor de scheiding van kerk en staat. De kerk moest vrij zijn van staatsinvloed. Hij heeft zijn overtuiging met zijn leven moeten bekopen.

Het ging in de strijd voor geloofsvrijheid niet alleen om de vrijheid voor het eigen baptisten geloof. Geloofsvrijheid was voor de eerste baptisten vrijheid voor ieders heilige overtuigingen, het was ook gewetensvrijheid. Aan het eind van de 18e eeuw, bij de vaststelling van de grondwet van Amerika, werd voor het eerst in de geschiedenis het principe van godsdienstvrijheid grondwettelijk verankerd. Het is aantoonbaar dat baptisten hierop invloed hebben uitgeoefend.

Het punt van geloofs- en gewetensvrijheid speelt in de verhouding tussen de gemeente en machthebbers buiten de gemeente. Een spannende vraag: in hoeverre is het principe van geloofs- en gewetensvrijheid voor baptisten ook toepasbaar binnen de gemeente? Het is naar deze laatste vraag dat de titel van deze lezing verwijst.

Het baptisten vrijheidsprincipe en het Nieuwe Testament

In het Nieuwe Testament is 'vrijheid' in de eerste plaats de door Christus' dood en opstanding bewerkte vrijheid tot een christelijk leven waarin Christus de Heer is. Deze vrijheid is onder baptisten altijd de inhoud geweest van de prediking van geloof, bekering en levensvernieuwing. Het Nieuwe Testament kent geen strijd voor geloofs- en gewetensvrijheid, zoals het baptisme. Er was nog geen staatskerk. De gemeente was vaak wel een vervolgte minderheid, maar zij droeg dat lijden als een vorm van navolging van Christus.

Op veel plaatsen waren er spanningen met de lokale synagoge. Wanneer deze bestond uit Jodenchristenen en christenen uit het heidendom, dan bestond deze spanning met de Joodse traditie zoals we zagen ook binnen de gemeente. We raken hier aan het gemeenschapsaspect van het nieuwtestamentisch vrijheidsbegrip. Binnen dit kader gaan we nader in op de zojuist gestelde vraag of het baptisten principe van geloofs- en gewetensvrijheid ook toepasbaar is binnen de gemeente.

Geloofs- en gewetensvrijheid binnen de gemeente

1. Beoordeling van veranderingen in de traditie

Het Nieuwe Testament kent rond het thema van de Joodse spijswetten de spanning die binnen de geloofsgemeenschap ontstond in de voortgang van Gods geschiedenis van Oude naar Nieuwe Testament, van Israël naar de heidenvolkeren; een spanning die ontstaat in de breuk met oude tradities, angsten, inzichten en gebruiken.

Deze spanning tussen 'oud' en 'nieuw' is voor een belangrijk deel een heilshistorisch spanning: met de komst van Christus is er veel veranderd. Maar het is ook een traditioneel bepaalde spanning: gebruiken, gewoontes, inzichten veranderen.

In elke geloofsgemeenschap wordt in de loop der tijd een traditie gevormd. De gemeenschap wordt door die traditie gedragen: zó zijn onze (geloofs)manieren. De traditie is meer dan de uiterlijke vormgeving (verpakking) van de heilige kern van het gemeenschappelijk geloof. Binnenkant en buitenkant zijn in de traditie in elkaar gevlochten.

Baptisten gemeenten hebben door tijd en plaats bepaalde tradities ontwikkeld. Maar in nieuwe situaties moet het kritische gesprek met de traditie worden aangegaan. Is dat geloofsafval? Laten we eens kijken naar wat er in het baptisme de laatste decennia is veranderd:

- Tot diep in de 20e eeuw vroegen veel gemeenten hun dopelingen bij de doop de belofte van geheelonthouding af te leggen. Dat was een heilige belofte, bijna zo heilig als de doop zelf. Die belofte diende een christelijk leven in een omgeving waar alcoholmisbruik volkszonde was. Er is, voor zover ik weet geen gemeente meer die dit van een dopeling vraagt.
- Baptisten gemeenten kenden heel lang een zogenoemd gesloten avondmaalsviering. Dit hield in dat alleen leden van de gemeente of gasten uit zustergemeenten werden uitgenodigd. De gesloten avondmaalsviering bevestigde op het meest intieme niveau van geloofsgemeenschap de exclusiviteit van een gemeente; een gemeente namelijk die zichzelf verstond als de gemeenschap van wedergeboren en gedoopte gelovigen. De meeste baptisten gemeenten kennen tegenwoordig de praktijk van een open avondmaalsviering.

Er is binnen een halve eeuw baptisten geschiedenis veel meer veranderd:

- Denk aan de omgang met gemeentelieden die gescheiden zijn. En met hen die daarna hertrouwen.
- Denk aan het nemen van gemeentelijke verantwoordelijkheid voor de uitvaart van een gemeentelid dat heeft gekozen voor crematie.
- Denk aan de positie van de zuster in de gemeente.

Er verandert zo veel. Met ingang van het Darwinjaar is de evolutietheorie binnen de EO een voor christenen bespreekbare wetenschappelijke theorie. De traditionele posities en overtuigingen die ter discussie zijn

komen te staan, waren ooit heilig en werden voorzien van Bijbelteksten. Wat is er met ons gebeurd? Zijn we vrijzinnig geworden? Is het baptisme overspoeld geraakt door liberale theologie en ethiek? Onze vaders en zeker grootvaders zouden deze vraag bevestigend beantwoorden. We zouden morgen een ouderling op bezoek krijgen en volgende week onder censuur zijn gesteld.

Maar bijna niemand van ons zou terug willen naar de gemeentelijke opvattingen en praktijken van een halve eeuw geleden. We voelen onszelf in de huidige gemeentelijke praktijk kinderen van God, wedergeboren mensen en levend in de omgang met de Schriften.

Wat is er aan de hand? De tijden zijn veranderd. Dat is meer dan een seculiere opmerking. Gods geschiedenis met mensen is veranderd. We leven in een andere cultuur. We hebben te maken met vragen en problemen die vroeger niet aan de orde waren. Er is nieuwe kennis en er zijn nieuwe inzichten die ook door christenen een plek in hun leven gegeven moet worden. Dit roept spanning in de gemeente op. De geschiedenis van het conflict over de Joodse spijswetten in de gemeente te Rome krijgt een vervolg in onze tijd.

Vinden al die veranderingen plaats in de ruimte van de christelijke vrijheid? Kan de spanning die deze veranderingen in de gemeente oproept, binnen het vrijheidsprincipe tot rust komen? Is de vrijheid tot verandering ook vrijheid tot gemeenschap?

2. De bijdrage van Jannes Reiling

Jannes Reiling was een baptisten leider en theoloog die positie koos op het punt waar de tijden veranderen.

Hij zette er zich met hart en ziel en hoofd voor in dat baptisten gemeenten met hun tijd zouden meegaan, wat voor hem inhield dat zij in een nieuwe maatschappelijke, culturele en kerkelijke context een levende presentie zouden kunnen hebben als gemeenschap der heiligen.

Zo zette hij zich er in de vijftiger en zestiger jaren van de vorige eeuw voor in dat baptisten gemeenten present zouden zijn in de oecumene, die toen haar lente beleefde. In de wereld der kerken zou het baptisten getuigenis gehoord moeten worden. Dit riep spanning op in een baptisten traditie van kritiek op kerken en van geestelijk isolement.

Hij was de leider van een eigen baptisten voorgangersopleiding die open moest staan voor wetenschappelijke theologiebeoefening. Als hoogleraar theologie aan de Utrechtse Universiteit was hij daar zelf de verpersoonlijking van. Hij ging de ethische vragen van onze tijd niet uit de weg. De gemeente Silo, waar hij sinds 1956 lid was, weet daar het meest over mee te praten. Het heeft deze gemeente mede gemaakt tot wie zij nu is.

Dit alles riep spanningen op. In het landelijke baptisme. Maar ongetwijfeld ook in eigen gemeente. Hoe verdedigde Reiling zijn opstelling en optreden? Hoe probeerde hij de baptisten gemeenschap een weg te wijzen, om door de spanning van veranderingen heen de onderlinge gemeenschap te bewaren? Hoe legitimeerde hij de vrijheid tot verandering als tegelijk een vrijheid tot het bewaren van onderlinge gemeenschap?

Dat een geloofstraditie - ook die van baptisten gemeenten - in de loop der tijd verandering behoeft, stond voor Reiling als een paal boven water. Zonder de dynamiek van verandering wordt een geloofstraditie een geestelijk fossiel. Die verandering vraagt vrijheid tot verandering. Die verandering moet plaats vinden binnen de gemeenschap van gelovigen. De vrijheid tot verandering is Bijbels verantwoord als deze tegelijk een vrijheid is om elkaar in de veranderingen vast te houden als broeders en zusters in Christus.

Telkens opnieuw in zijn geschriften benadrukt Reiling het belang van de gemeenschap. Daarin was hij volbloed baptist. Het baptisme is geen doopbeweging maar een gemeentebeweging. Hij typeert de baptisten gemeente als 'een grote ruimte voor ieder die wedergeboren is en de Heer wil dienen; wie hij of zij ook is en hoe hij of zij de consequenties van het Evangelie ook meent voor zich persoonlijk te moeten interpreteren'.

Er is vrijheid tot het bewaren van de gemeenschap, die samengaat met de vrijheid tot persoonlijke interpretatie van de bijbel. Ook in dat laatste was Reiling volbloed baptist. Naar baptisten overtuiging is de Schriftuitleg niet genormeerd door een gezaghebbende geloofsbelijdenis of gebonden aan een gezaghebbend ambt. Iedere gelovige heeft de competentie en de vrijheid om de bijbel te verstaan. In deze persoonlijke vrijheid zijn gelovigen wel aanspreekbaar voor elkaar. Zij spreken elkaar op hun keuzes aan als mensen die met Christus zijn gestorven en opgestaan. Dat geeft innerlijke vrijheid tot aanvaarding van elkaar. Zonder deze spannende dubbele vrijheid -vrijheid tot persoonlijke interpretatie en vrijheid tot gemeenschap - verwordt de gemeente tot een club mensen met gelijke religieuze en ethische opvattingen.

Vrijheid...Hoe ver gaat deze? Reiling stelde die vraag met zoveel woorden: 'Kun je als baptist alles geloven en doen, zolang je maar zegt in Christus te geloven en op je belijdenis van geloof te zijn gedoopt?' Hij gaf ook het antwoord: 'neen!' De bijbel is norm. Maar de bijbel is niet allereerst een handboek voor geloofsleer en ethiek, compleet met register op alle vragen die we hebben en problemen die zich voordoen. De bijbel is eerst en voor al geen boek van mededelingen, maar een boek van ontmoeting. De gelovige leest en interpreteert de bijbel in persoonlijke vrijheid van verstaan. Maar binnen de gemeente spreken de leden elkaar daar op aan en ontstaat een ontmoeting rond de bijbel. Samen lezend, samen biddend, met elkaar de concrete noden en actuele problemen serieus nemend, komen gelovigen tot een rijper inzicht, worden bevestigd, worden gecorrigeerd.

Is deze vrijheid van interpretatie die tegelijk vrijheid tot gemeenschap is, niet een vrijbaan voor vrijzinnigheid en liberalisme? Reiling achtte orthodoxie niet een garantie tegen ontsporingen in vrijheid. In de discussie over het lidmaatschap van de Unie van de Wereldraad van Kerken in de jaren 1960-63 werd door tegenstanders betoogd dat de Wereldraad geen rem op vrijzinnigheid had. Weliswaar was de basisformule redelijk orthodox, maar er was geen controle op de naleving ervan. En baptisten konden geen vorm van

gemeenschap aangaan met kerken die niet orthodox waren! Reiling stelde hier tegenover dat geloofsgemeenschap een zaak is van ontmoeting en niet van een handtekening onder orthodoxe formules. De ware oecumene en herkenning van elkaars geloof begint niet met orthodoxe uitspraken, maar met een open gesprek over geloof in Jezus Christus rond een open bijbel.

Steeds opnieuw is voor Reiling de geloofsgemeenschap de plek waar het gebeurt: hier wordt samen met anderen de Schrift verstaan, hier wordt de traditie ter discussie gesteld en nieuwe wegen ingeslagen, hier wordt beslist over antwoorden op nieuw gestelde vragen. Dat alles gebeurt in vrijheid, een vrijheid die ook vrijheid is om elkaar vast te houden.

Terug naar de titel van deze lezing: Hoe vrij kun je zijn? Over grenzen van het baptisten vrijheidsbegrip. Die grens ligt bij de vrijheid tot gemeenschap. Baptisten vrijheid is vrijheid in en tot gemeenschap. Dat is een geheel andere vrijheid dan vrijheid tot individuele zelfontplooiing, die tegenwoordig in therapieën en magazines over spiritualiteit het een en al is. Het is een geheel andere vrijheid dan die doorklinkt in de tolerante opstelling: 'Je bent natuurlijk volkomen vrij je eigen keuzes te maken. Wie ben ik dat ik mij daarmee zou bemoeien?!' Een baptist heeft zijn broeder en zuster nodig om echt vrij te zijn.

Geraadpleegde literatuur

- James D.G.Dunn, *Christian Liberty, a New Testament Perspective* [Carlisle: Paternoster Press, 1993]
- Alan Neely (ed), *Being Baptist Means Freedom* [Charlotte, North Carolina: The Southern Baptist Alliance Publishers, 1988]
- Olof H. de Vries, *Gelovig Gedoopt. 400 jaar baptisme, 150 jaar in Nederland* [Kampen: Kok, 2009]
- Piet Brongers, Sietzo Dijkhuizen (red.), *Ruimte: Bijdrage of Bedreiging* (Drachten: uitgave Beweging Ruimte, 2004]
- J.Reiling, *Heden en Toekomst. De weg van de baptistengemeenten in de jaren tachtig* [Bosch en Duin: uitgave Unie van Baptistengemeenten in Nederland, 1980]

Prof. dr. Olof H. de Vries is emeritus docent aan het Seminarium van de Unie van Baptistengemeenten en emeritus bijzonder hoogleraar aan het departement Godgeleerdheid van de faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Utrecht. Bovendien is hij leerling en collega van Jannes Reiling. De Vries publiceerde o.m recent het boek Gelovig gedoopt. 400 jaar baptisme, 150 jaar in Nederland (uitg. Kok, 2009).

HOE VRIJ KUN JE ZIJN?

Co-referaat bij de Reiling Lezing 2009

Drs. Piet Brongers

In dit beknopte referaat gaat het niet om actie en reactie rond standpunten. Er is meer in het geding. Het gaat om een zoekproces rond een wezenlijk begrip, door bewogen mensen, die ook iets met elkaar van doen hebben.

De inleider van de eerste Reiling Lezing, Olof de Vries, en ik kennen elkaar al sinds onze studietijd. Ik noem drie momenten uit onze geschiedenis die voor een goede luisteraar ook hun effect hebben op gehad op mijn reactie op zijn zojuist uitgesproken lezing. Zo speelden we samen met vuur op het terrein van de Vinkenhof (waar het baptisten seminarium gevestigd was). Ook maakten we een soort buskruit en we fabriceerden zelfs een heuse raket. Ook deden we aan vuurtje stoken, met een blik petroleum. Het mag een wonder heten dat het ding niet ontplofte. Een tweede moment is dat we samen op bezoek gingen bij prof H. Berkhof om te spreken over een promotie over 'heilsgechiedenis als voortdurende interpretatie van geschiedenis'. Ieder met onze eigen invalshoek. En het derde moment is een gezamenlijk bezoek aan onze hoogleraar en rector Jannes Reiling. We presenteerden hem een revolutionair programma voor dogmatiek in de vorm van een soort totaalvoetbal. Inhoudelijk was het heel goed, maar het is niet doorgegaan. Het werd beschouwd als kritiek op de desbetreffende docent. Zo hebben persoonlijke dingen altijd weer voorrang. En zo zijn we weer terug in de onvrijheid.

Plaats- en waardebeoordeling en eigen standpunt

In de wijze waarop De Vries het vrijheidsbeginsel uitwerkt en het toegespitst op de vrijheidsopvatting van Jannes Reiling, kan ik me helemaal vinden. Maar hij beperkt zich tot de jaren vijftig en zestig, tot de vorige eeuw. Wat ik mis is de plaatsbepaling van deze opvatting in deze tijd en de bijdrage ervan aan het (Nederlandse) baptisme van nu.

Wat ik verder mis is het eigen standpunt van De Vries in termen van een waardebeoordeling van de bijdrage van Jannes Reiling aan het proces dat onze gemeenten de afgelopen jaren hebben doorgemaakt.

Het lijkt erop, dat er in de beweging van onze gemeenten een koers gegaan wordt, die niet past bij de opvattingen van Jannes Reiling. Te denken valt aan enerzijds de aandacht voor het meer oppervlakkige belevingsgehalte van het geloof, en aan de andere kant het vasthouden aan / niet begreepbaar maken van bepaalde dogma's uit de traditie. Denk bijvoorbeeld aan opvattingen over de vrouw, samenwonen, echtscheiding, homoseksualiteit. Hoe valt dat te beoordelen, wat is een begaanbare weg? Hier ligt kortom de uitdaging om uit de rol van historicus en observator te stappen en, op zoek naar perspectief, wat met vuur te experimenteren.

Twee aspecten van vrijheid

Een aantal kernpunten wil ik aanstippen, onderstrepen en

aanvullen. Bij het vrijheidsbegrip gaat het om twee wezenlijke aspecten: vrijheid van en vrijheid tot. De situatie waarin mensen zich bevinden is bepalend voor de wijze waarop het begrip 'vrijheid' wordt opgevat.

Wanneer de situatie ervaren wordt als gevangenschap of onderdrukking, dan zal alle nadruk liggen op het daarvan bevrijd worden. Want alles is beter dan dit. Kortom men houdt zich meer bezig met verdwijnen van de last van het verleden, dan met de toekomst. De vrijheid wordt

gevierd als een bevrijding: het nieuwe leven is een feest. Het heden wordt beleefd en gekoesterd in het licht van het verleden. In het verleden was er de slachtofferrol en men heeft toen niet geleerd zelf verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen leven. Wat in het heden op hen afkomt, wordt gewogen in het licht van het verleden, zonder eigen verantwoordelijkheid. Dat betekent vervolgens vatbaarheid voor (oppervlakkige) geneugten het vermijden van pijn en moeite, maar ook voor manipulatie door nieuwe leiders.

Vrijheid in de tweede zin richt haar aandacht op keuzes die je als vrij mens zou kunnen maken, misschien wel zou moeten maken omdat er niemand is die jou iets oplegt. In die betekenis kan het in een adem genoemd worden met verantwoordelijkheid. Vrijheid is verantwoordelijkheid. Je kunt bevestigd worden, rekenschap afleggen van keuzes die je gemaakt hebt.

In de Bijbel is sprake van beide aspecten van vrijheid, met de kanttekeningen die je daarbij kunt maken. Vrijheid van Egypte, van machthebbers, van de slavernij der zonde, en zelfs de vrijheid van de wet – steeds wordt vrijheid benaderd als een feest van bevrijding, waar je van mag genieten. Dit wil niet zeggen dat je vervolgens in een niemandsland terecht komt van wetteloosheid, willekeur en vrijblijvendheid. Want het andere aspect krijgt evenzeer de aandacht. Het volk wordt aangesproken op zijn keuzes; de gemeente, de gelovige wordt aangesproken op zijn/haar belijdenis. Ook daar vind je weer het risico van verstarring en het opleggen van dogma's en dus opnieuw van gevangenschap. Vervolgens gaat de discussie dan over de grenzen van wat je wel of niet zou mogen geloven of doen.

Discussie als wisselwerking

Die discussie wordt al vanaf de Bijbelse tijd tot op de dag van vandaag in onze gemeenten gevoerd. Het gaat dan over geloofsopvattingen maar ook over ethische vragen. In een adem wordt dan het woordenpaar waarden en normen genoemd, waar je je als christen/gelovige aan zou moeten houden. Als basis en houvast van je geloof. Maar in hoeverre is er dan sprake van echte vrijheid?

In mijn opvatting krijgt vrijheid steeds betekenis in wisselwerking. En steeds is er het terugkerend refrein van 'Ik ben de Here, uw God, die je uit het land van Egypte hebt bevrijd...'. 'Jij mag er zijn' en 'jouw inbreng en verantwoordelijkheid doet ertoe'. Het is in dit kader dat het gesprek en de discussie plaatsvinden. Daarbij biedt niet het individuele verhaal, maar het ontmoetingsverhaal van mensen rond de open bijbel, de beste kansen tot de verkenning van het bevrijdende spel van God.

In zijn afscheidscollege op 4 april 1987 geeft Reiling een prachtige beschrijving van hoe de wisselwerking kan zijn tussen de bijbel, de prediker en de gemeente. In dat alles is God aanwezig. Maar alleen als iedereen

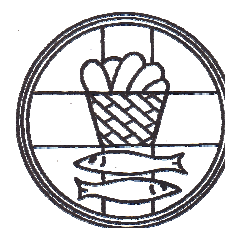
Reiling lezing 2009

serieus genomen wordt en alle aspecten in ontmoeting en gesprek meedoen.

Ik voel mij een leerling van Jannes Reiling, Reileriaan en Ruimtemens, baptist in hart en nieren. En ik ga ervoor om die inbreng te hebben in het proces van zoeken naar de beste spelregels voor het Spel van God en mensen, zoals vormgegeven vanuit de baptisten traditie. En met name geïnspireerd door het beginsel van de vrijheid.

Drs. Piet Brongers was sinds 1985 tot zijn pensionering in 2008 werkzaam als geestelijk verzorger bij De Zijlen, organisatie voor mensen met een verstandelijke beperking te Tolbert (Groningen). In 1990 was hij de initiatiefnemer van het Provinciaal Steunpunt Groningen 'aandacht voor levensvragen' waarin De Zijlen participeert.

In gesprek met de zaal

Reiling Lezing 2009

Herenstraat 34-36
3512 KD Utrecht

030) 231 49 37
secretariaat@silogemeente.nl
www.silogemeente.nl